

Bu âdem meyvesinin
Çekirdeği sözüdür
Sözsüz bu âdem, âlem
Bir anda târâc ola

Bu sözlerin meâlî
Kişi kendin bilmektir
Kendi kendin bilene
Hakıykat mi'râc ola

Hak denilen özündür
Özündeki sözüdür
Gaybi özün bilene
Rubûbiyyet tâc ola

GEVHERİ

KOŞMA

Sözün bilmez bâzi nâdan elinden
Erkân ağlar usûl ağlar yol ağlar
Bülbülün feryâdı gonca gülünden
Gülşen ağlar bülbül ağlar gül ağlar

Her kaçan cûş idüp çağlasu seller
Açılır lâleler sümbüller güller
Davlunbaz çalınır çalkalanır göller
Şahin ağlar turna ağlar tel ağlar

İyi ile konuş olasın iyi
Öter defler gibi sinemin neyi
Bu çarkın elinden el-aman deyi
Gedâ ağlar sultan ağlar kul ağlar

GEVHERİ der dertli gönlümüz hasta
Sözünü beğendir ellere dosta
Kimi âbdal olup girmiştir posta
Hurka ağlar hem post ağlar çul ağlar

KÂTİP

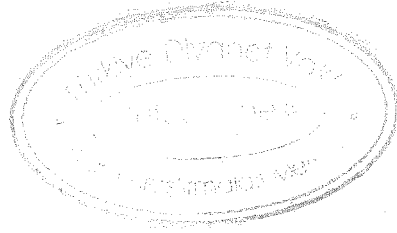
Üsküdar'a gider iken aldı da bir yağmur
Kâtibimin setresi uzun eteği çamur
Kâtip uykudan uyanmış gözleri mahmur

Kâtip benim ben kâtibin el ne karışır
Kâtibime kolalı da gömlek ne güzel yaraşır

Üsküdar'a gider iken bir mendil buldum
Mendilimin içine de lokum doldurdum
Ben kâtibî arar iken yanımda buldum

Kâtip benim ben kâtibin el ne karışır
Kâtibime kolalı da gömlek ne güzel yaraşır

(İstanbul)

13 NİSAN 2000
MADDE
SONRA GELEN TÜRKİYE

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'IN IRAKEYN SEFERİ (1533-1535) ÖNCESİ ANADOLU'DA ORTAYA ÇIKAN BAZI GELİŞMELER

Yrd. Doç. Dr. Remzi KILIÇ*

İrakeyn Seferi (1533-1535), Osmanlı Devleti Padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın (1494-1566) İran'da hüküm süren Safevi Devleti Hükümdarı Şah Tahmasb'ın (1514-1576) üzerine yaptığı üç büyük seferinden ilkidir.

Kanuni Sultan Süleyman'ın fütuhâtının çoğu Balkan ve Avrupa toprakları üzerine olmuştur. Kendisi bizzat on üç büyük Sefer-i Hümayûn'a çıkmış, ancak Safevi Şah'ının tavırları onu zaman zaman İran üzerine de yürümeye mecbur etmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman'ın bu meşhur seferi kaynaklarımızda "İrakeyn Seferi" olarak zikredilir. Arapça'da "İki Irak" anlamına gelen İrakeyn'den maksat; "İrak-ı Arab" denilen Bağdat ve havalisi ile, "İrak-ı Acem" denilen; Bağdat'ın kuzeybatısındır ki, Hemedan'dan Tebriz ve havalisi ni içine alan coğrafyadır⁽¹⁾.

Kanuni Sultan Süleyman'ın 1520'de tahta geçmesinden itibaren, 1533'te başlayan İrakeyn Seferi'ne kadar, Osmanlı Devleti ile Safevi Devleti cephesinde meydana gelen gelişmeleri öneminde dolayı bu çalışmamızla ortaya koymak istiyoruz.

Sultan Süleyman'ın İran'la ilgili olarak ele aldığı ilk konulardan birisi, babası Yavuz sultan Selim'in Tebriz'den (1514) sürüp getirdiği altı yüz ev'den mürekkep sürgünlere hürriyetlerini iade etmesidir. İsteyenlerin memleketlerine gitmelerine müsaade ederken, dileyenleri de İstanbul'da kalmaları konusunda serbest bırakmıştır. Yine Yavuz Sultan Selim zamanından kalan, İran'a karşı uygulanan "İbrişim Yasağı" denilen, ipek ticareti boykotu kaldırılmıştır. Bu tedbirin tatbikatında ki şiddetle dolayı bir çok ticarethane sahibi zarar etmişti. Haksız yere bir çok kıymetli mallar müsadere edimişti. Zararlar tazmin edilerek, ticaret serbest bırakılmıştır⁽²⁾. Yavuz Sultan Selim zamanında, yasağa rağmen ticaret yapıp tutuklanan ve zindana atılan tüccarlar bırakılmış, müsadere edilen malları iade edilmekle beraber telef olup bozulan veya sarfedilenler yerine devlet ambarlarından karşılığı iade edilmiş, hazineden "...yüz kere yüz bin'den ziyade akçe..." on milyon akçe'den fazla altın çıkarılıp, her hak sahibine hakkı iade edilmiştir⁽³⁾.

(*) Niğde Üniversitesi Öğretim Üyesi.

(1) Müneccimbaşı, Ahmed b. Lütfullah, *Sahâifu'l-Ahbâr fi Vekây-iü'l-Asâr*, Terc. N. Ahmed, Hacı Mahmut Kitaplığı, nr. 4741, Süleymaniye Ktb., İstanbul, 1285, h. C. III, s. 490; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul, 1948, C. II, s. 165; M. Tayyib Gökbilgin, "Süleyman I", I.A., M.E.B. İstanbul, 1970, C. XI, s. 116.

(2) Karaçelebi-zâde, Abdu'l-Aziz, *Tarihi Ravzatu'l-Ebrâr*, Hüseyin Paşa Kitaplığı, nr. 397, Süleymaniye Ktb., İstanbul, 1238 h, s. 415; Müneccimbaşı, *Sahâifu'l-Ahbâr*, Terc. N. Ahmed, C. III, s. 476; Gökbilgin, "Süleyman I", I.A., C. XI, s. 101; Danişmend, *a.g.e.*, C. II, s. 101; Şükrü Fuad Gücüyener, *Kanuni Sultan Süleyman*, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1945, s. 18.

(3) Peçevi, İbrahim Efendi, *Tarihi Peçevi*, Amire Matbaası, İstanbul, 1281 h, C. I, s. 6; Müneccimbaşı, *Sahâifu'l-Ahbâr*, Terc. İ. Erünsal, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, 2, C. II, s. 512; Gökbilgin, *Ka-*